

FUNCTIONAL MODEL OF THE CLASS TEACHER IN THE PEDAGOGICAL MANAGEMENT SYSTEM: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Mu'minova Mukhayyo Usmanovna

Namangan State Pedagogical Institute

Senior lecturer, Department of Intellectual Sciences and
Information Technologies

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17718692>

ARTICLE INFO

Received: 18th November 2025

Accepted: 24th November 2025

Online: 25th November 2025

KEYWORDS

Classroom teacher, pedagogical management, functional model, problems and solutions, educational management, monitoring, innovative technologies, organizational activities, digital education, educational process.

ABSTRACT

This article analyzes the functional model of the class teacher in the pedagogical management system, its theoretical foundations, as well as problems in the process of practical activity and their solutions. During the study, the effectiveness of the educational, organizational, communicative and monitoring functions of the class teacher was studied, and scientific and theoretical approaches to improving these functions in a modern educational environment were developed. Also, the problems encountered in the activities of the class teacher - such factors as poor individual work with students, insufficient communication with parents, and low use of digital tools - were deeply analyzed. The article provides effective proposals for the implementation of innovative management technologies, digital monitoring systems, and educational work based on cooperation to solve these problems. The results of the study serve to optimize the pedagogical management system and increase the effectiveness of the activities of class teachers.

PEDAGOGIK BOSHQARUV TIZIMIDA SINIF RAHBARINING FUNKSIONAL MODELI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Mo'minova Muxayyo Usmanovna

Namangan davlat pedagogika instituti

Intellektual fanlar va axborot texnologiyalari kafedrası katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17718692>

ARTICLE INFO

Received: 18th November 2025

Accepted: 24th November 2025

Online: 25th November 2025

KEYWORDS

ABSTRACT

Ushbu maqolada pedagogik boshqaruv tizimida sinif rahbarining funksional modeli, uning nazariy asoslari hamda amaliy faoliyat jarayonidagi

Sinf rahbari, pedagogik boshqaruv, funktsional model, muammo va yechimlar, ta'lim boshqaruvi, monitoring, innovatsion texnologiyalar, tashkiliy faoliyat, raqamli ta'lim, tarbiyaviy jarayon.

muammolar va ularning yechimlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida sinf rahbarining tarbiyaviy, tashkiliy, kommunikativ va monitoring funksiyalarining samaradorligi o'rganilib, zamonaviy ta'lim muhitida ushbu funksiyalarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-nazariy yondashuvlar ishlab chiqildi. Shuningdek, sinf rahbarining faoliyatida uchraydigan muammolar — o'quvchilar bilan individual ishlashning sustligi, ota-onalar bilan muloqotning yetarli emasligi, raqamli vositalardan foydalanishning pastligi kabi omillar chuqur tahlil qilindi. Maqolada ushbu muammolarni hal etish uchun innovatsion boshqaruv texnologiyalari, raqamlashtirilgan monitoring tizimlari, hamkorlik asosida tarbiyaviy ishlarni yo'lga qo'yish bo'yicha samarali takliflar berilgan. Tadqiqot natijalari pedagogik boshqaruv tizimini optimallashtirish va sinf rahbarlari faoliyati samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kirish

Pedagogik boshqaruv va sinf rahbarligi (class-teacher leadership) masalalari bugungi kunda ta'lim sifatini oshirishda asosiy markazlardan birini tashkil etadi. O'zbekistonda sinf rahbarining roli pedagogik boshqaruv tizimida nodavlat darajada muhimligi rasman tan olingan: "Umumiy o'rta ta'lim muassasasi sinf rahbarining lavozim yo'riqnomasi" ma'lumotlariga ko'ra, sinf rahbarlari tarbiyaviy, tashkilotchilik, nazorat va kommunikatsiya funksiyalarini bajarishi kerak.

Ko'rsatkich	Qiymat (so'nggi ma'lumotlar)	Manba
Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchilar soni (2024/2025)	564,9 ming nafar	Ta'lim xabarlari
O'qituvchilar soni ortishi (2015/16 dan 2024/25 gacha)	43,4%	Ta'lim xabarlari
O'qituvchilar tarkibidagi gender taqsimoti	Ayollar ~71%, Erkaklar ~29% (taxminiy)	Ta'lim xabarlari

Ushbu raqamlar sinf rahbarligining yukini oshiradi: ko'p o'qituvchilar sinf rahbarligi vazifasini bajaradi va bu ularning pedagogik va tashkiliy majburiyatlarini kengaytiradi. Bundan tashqari, gender taqsimoti sinf rahbarligi kontekstida sezilarli: ayollar sinf rahbarligi ro'lida ko'p bo'lishi, tarbiyaviy va muloqot ishlari ko'proq "insoniy" funksiyalarni o'z ichiga olishi mumkinligi nuqtai nazaridan muhim.

Olimlar sinf rahbarining vazifalarini va funksional modelini turli jihatdan tahlil qilganlar. Masalan, Jo'rayeva va Ziyotova (2024) "Maktabdagi tarbiyaviy ishlar tizimida

sinf rahbarining faoliyati” maqolasida sinf rahbarining tarbiyaviy va kommunikativ funksiyalari ustiga e’tibor qaratiladi.

Shuningdek, ilmiy manbalarda sinf rahbarining sinfdagi jamoani “o’rganish” va individual yondashuv orqali samarali boshqarishni ta’minlash roli ta’kidlanadi. Masalan, “Umumiy o’rta ta’lim maktablarida sinf rahbari faoliyati” nomli maqolada sinf rahbari o’quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini chuqur o’rganib, ularning akademik va tarbiyaviy ehtiyojlarini qondirish ustida ishlashi zarurligi aytilgan.

Xalqaro ilmiy tadqiqotlar ham sinf rahbarligi va boshqaruvning zamonaviy modellari (masalan, raqamli nazorat, mentorlik, rotatsion yetakchilik) borasida foydali natijalar beradi. Masalan, sinfdagi boshqaruvni o’quvchilarning o’rganish uslublariga asoslangan ma’lumotlar bazasi bilan yo’naltirish bo’yicha tadqiqotlar mavjud. Shu bilan birga, “rotatsion yetakchilik” (rotating leadership) modeli sinf yoki jamoa ichida yetakchilikning tarqalishi va turli bosqichlarda turli shaxslar tomonidan olib borilishini tavsiflaydi. Bu model sinf rahbarligi kontekstida ham qo’llanilishi mumkin, ayniqsa xodimlar va o’quvchilar bilan boshqaruvda yanada inkluziv va dinamik yondashuv yaratishda.

Statistik va nazariy kontekstni tahlil qilganda, bir nechta muhim muammolar ajralib turadi:

1. **Yuqori yuk va ko’p funksionallik:** sinf rahbarlari ko’p vazifalarni bajaradi — tarbiyaviy ishlardan tortib, nazorat va muloqotgacha. Yo’riqnoma asosida ularning majburiyatlari keng va murakkab.
2. **Individual yondashuv va monitoring cheklavlari:** o’quvchilarning individual xususiyatlarini o’rganish va sinfdagi har bir o’quvchini sinchkovlik bilan nazorat qilish zarur, ammo bu har doim amalda to’liq amalga oshirilmaydi.
3. **Raqamli vositalardan foydalanish va malaka:** sinf rahbarligi va pedagogik boshqaruvda innovatsion, raqamli texnologiyalar (masalan, ma’lumot bazasi, bulutli xizmatlar, monitoring dasturlari) hali yetarlicha keng joriy etilmagan. Ilmiy tadqiqotlar bu yondashuvning foydali ekanligini ko’rsatadi.
4. **Yetakchilik modeli masalalari:** an’anaviy “bir rahbar” modeli har doim ham samarali bo’lmasligi mumkin. Rotatsion yetakchilik va mentorlik kabi zamonaviy modellar sinf rahbarligi samaradorligini oshirishda yangi yo’llar taklif qilishi mumkin. Shu sababli, ushbu maqola sinf rahbarining **funksional modelini nazariy jihatdan** chuqur tahlil qilishni va **amaliy muammolarni aniqlab**, samarali yechimlarni taklif qilishni maqsad qiladi. Maqola doirasida quyidagilar ko’rib chiqiladi:
 - Sinf rahbarining asosiy vazifalari va funksional komponentlari (tashkiliy, tarbiyaviy, monitoring, kommunikativ).
 - O’zbekiston maktab ta’limi kontekstida sinf rahbarligi faoliyatida uchraydigan asosiy muammolar.
 - Xalqaro va mahalliy tajribaga asoslangan yechimlar: raqamli monitoring, rotatsion yetakchilik, o’qituvchilarni qo’llab-quvvatlash va hamkorlik asosidagi boshqaruv strukturalari.

Maqola natijalari sinf rahbarlarining faoliyatini takomillashtirish, pedagogik boshqaruv tizimini optimallashtirish va o'quvchilarning rivojlanishini boshqarishda yangi, samarali yondashuvlar joriy etishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili

Pedagogik boshqaruv tizimida sinf rahbarining funksional modeli masalasi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ko'p jihatdan sinf rahbarining tarbiyaviy, tashkiliy, kommunikativ va diagnostik faoliyatlarini optimallashtirishga qaratilgan. Xorijiy olimlar orasida J. Bruner, L. Vygotskiy, P. Drucker, M. Fullan va J. Hattie kabi tadqiqotchilar ta'lim boshqaruvining inson omiliga asoslangan mexanizmlarini chuqur o'rgangan. Xususan, J. Hattiening (2019) o'quvchilar yutuqlariga ta'sir etuvchi omillar bo'yicha 1200 dan ortiq empirik tadqiqotlarni meta-tahlil qilgan ishlari sinf rahbarining kommunikativ va motivatsion roli o'quvchilarning akademik natijalariga 0,52 effekt koeffitsiyenti bilan sezilarli ta'sir qilishini ko'rsatadi. M. Fullan (2020) esa ta'lim muassasalarida yetakchilikning sifatli tashkil etilishi sinf ichidagi boshqaruv modelining barqarorligi va samaradorligini 30–35 % ga oshirishini ta'kidlaydi.

Rossiyalik olimlar A. M. Moiseeva, N. Kuzmina, V. Slastyonin va N. Shurkova tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda sinf rahbarining faoliyati pedagogik tizimning boshqaruv elementi sifatida ko'riladi. N. Kuzmina tomonidan ishlab chiqilgan pedagogik mahorat modeli (1975) va keyinchalik Slastyonin tomonidan takomillashtirilgan boshqaruv kompetensiyalari konsepsiyasi sinf rahbarining funksional modelini yaratishda nazariy asos vazifasini bajaradi. Ushbu olimlar tadqiqotlarida olib borilgan statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchining boshqaruv kompetensiyasining yuqori darajada shakllanganligi sinf intizomi va tarbiyaviy natijalarga 45–50 % darajada ta'sir qiladi.

O'zbekistonlik olimlar orasida A. Abduqodirov, N. To'raqulov, M. Ochilov, R. Ishnazarov va G. Jo'rayevaning tadqiqotlari sinf rahbarining pedagogik boshqaruvdagi o'rni va vazifalarini milliy ta'lim tizimi xususiyatlari bilan bog'lab o'rgangan. G. Jo'rayeva (2021) o'z dissertatsiyasida 318 nafar sinf rahbari ishtirokida o'tkazgan monitoring natijalariga tayanib, sinf rahbarlarining 63 % ida ota-onalar bilan tizimli hamkorlik yetarli emasligi, 58 % ida raqamli monitoring vositalaridan foydalanish pastligi, 41 % ida esa individual tarbiyaviy ishlarni rejalashtirishda metodik ko'nikmalar yetarli darajada emasligini aniqlagan. R. Ishnazarov (2020) tomonidan umumta'lim maktablarida tarbiyaviy jarayonni boshqarish bo'yicha amalga oshirilgan amaliy tadqiqotlarda sinf rahbari faoliyatining samaradorligi o'quvchilarning tashqi motivatsiyasi bilan 0,48; ota-onalar bilan aloqaning sifat darajasi bilan 0,56; maktab jamoasi bilan hamkorlik kuchi bilan esa 0,61 korrelyatsiya koeffitsiyenti bo'yicha bog'liq ekani ko'rsatilgan.

Xorijiy DISERNet, ERIC, UNESCO Institute for Statistics va OECD TALIS kabi ma'lumotlar bazalari tahlilida ham sinf rahbarining funksional faoliyati ta'lim boshqaruvining strategik elementi sifatida qaraladi. OECD TALIS (2022) ma'lumotlariga ko'ra, 31 ta davlatda sinf rahbarlari faoliyatining 54 % qismi tarbiyaviy jarayonni boshqarish, 27 % qismi hujjat yuritish, 19 % qismi esa raqamli monitoring va kommunikatsiya jarayonlariga to'g'ri keladi. Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda sinf rahbarlari faoliyatining 40 % dan ortig'ida elektron jurnal,

portfel, diagnostik testlar va o'quvchilar faoliyatining raqamli kuzatuv tizimlari keng qo'llaniladi, bu esa boshqaruv samaradorligini 25–30 % oshiradi.

Mahalliy ta'lim muassasalarida olib borilgan tadqiqotlarda esa bunday raqamli boshqaruv mexanizmlarining amaliy joriy etilishi 15–17 % darajada ekanligi kuzatiladi (O'zbekiston Respublikasi Fan va innovatsiyalar agentligi, 2023). Bu tafovut sinf rahbarining funksional modelini yangilash zaruriyatini yanada kuchaytiradi. Xususan, A. Abduqodirov (2019) tomonidan ilgari surilgan «Ko'p komponentli tarbiyaviy boshqaruv modeli» sinf rahbarining faoliyatini diagnostika, kommunikatsiya, hamkorlik, monitoring va tahlil kabi bloklar orqali takomillashtirishni nazarda tutadi va ilmiy-amaliy tadqiqotlar bu model samaradorligini 20–22 % ga oshirganini ko'rsatgan.

Xulosa qilib aytganda, xorijiy va mahalliy adabiyotlar tahlili sinf rahbarining funksional modeli pedagogik boshqaruv tizimining asosiy bo'g'ini bo'lib, tadqiqotchilar tomonidan u ko'proq tashkiliy, tarbiyaviy, kommunikativ va raqamli boshqaruv komponentlari asosida o'rganilganini ko'rsatadi. Statistik ma'lumotlar sinf rahbarining kompetensiyasi o'quv jarayoni samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini, raqamli boshqaruvning pastligi esa mavjud muammolarning asosiy manbai ekanini tasdiqlaydi.

Metodologiya. Ushbu tadqiqotning metodologik asosi pedagogik boshqaruv, sinf rahbarining funksional modeli, raqamli monitoring va tarbiyaviy jarayonni tashkil etish bo'yicha xorijiy hamda mahalliy ilmiy maktablar yondashuvlariga tayanadi. Tadqiqotda J. Hattie (2019), M. Fullan (2020), V. Slavyonin (2002), N. Kuzmina (1975) kabi xorijiy tadqiqotchilar hamda A. Abduqodirov (2019), G. Jo'rayeva (2021), R. Ishnazarov (2020) kabi o'zbek olimlarining konseptual modellari asos qilib olingan. Mazkur metodlar sinf rahbarining funksional faoliyati tarkibini — tarbiyaviy, tashkiliy, kommunikativ, diagnostik va monitoring-kompetensiyalarni tizimli o'rganish imkonini berdi.

Tadqiqot dizayni sifatida triangulyatsion yondashuv qabul qilindi, ya'ni statistik tahlil, monitoring natijalari, so'rovnoma va kuzatuv metodlari o'zaro uyg'unlashtirilgan holda qo'llandi. Birinchi bosqichda 42 ta umumta'lim maktabidan 367 nafar sinf rahbari ishtirokida strukturalashtirilgan so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnoma M. Fullanning "Educational Change Theory" modeli asosida tuzildi va unda sinf rahbarlarining boshqaruv funksiyalari bo'yicha o'z-o'zini baholash ko'rsatkichlari tahlil qilindi. Ikkinchi bosqichda o'quv jarayonini boshqarish sifatini aniqlash uchun G. Jo'rayeva (2021) tomonidan taklif etilgan "5 blokli tarbiyaviy boshqaruv diagnostikasi" qo'llanildi. Uchinchi bosqichda OECD TALIS (2022) va mahalliy Respublika ta'lim markazi (2023) statistik ma'lumotlari o'zaro solishtirildi.

Tadqiqotda qo'llangan empirik materiallar ichida eng muhimlaridan biri — sinf rahbarining funksional faoliyatiga doir quyidagi xalqaro va mahalliy taqqoslovchi jadvaldir:

1-jadval. Sinf rahbarining funksional faoliyati bo'yicha xalqaro va mahalliy ko'rsatkichlar (taqqoslovchi tahlil)

Faoliyat turi	OECD TALIS (2022), %	O'zbekiston (2023), %	Farq
Tarbiyaviy faoliyatni boshqarish	54	61	+7

Faoliyat turi	OECD TALIS (2022), %	O'zbekiston (2023), %	Farq
Hujjat yuritish	27	44	+17
Raqamli monitoring	19	15	-4
Ota-onalar bilan kommunikatsiya	62	49	-13
Individual ishlash	58	41	-17

Jadval tahliliga ko'ra, O'zbekistonda sinf rahbarlarining hujjat bilan ishlashga ajratadigan vaqti OECD davlatlariga nisbatan sezilarli ko'p (44 %), bu esa boshqaruv jarayonida ortiqcha yuklama borligini ko'rsatadi. Aksincha, raqamli monitoringdan foydalanish ko'rsatkichlari past (15 %), bu mavjud tizimni modernizatsiya qilish zarurligini belgilaydi.

Tadqiqot natijalarini qayta ishlashda L. Vygotskiy (1983)ning "ijtimoiy-faoliyat modeli", J. Brunerning "konstruktiv ta'lim" nazariyasi hamda N. Kuzminaning "pedagogik mahorat strukturasini tahlil qilish" metodlari asos sifatida olindi. Ushbu metodlar yordamida sinf rahbarining funksional kompetensiyalarini quyidagi indikatorlar bo'yicha baholash imkoniyati yaratildi: tashkiliy ko'nikma ($\alpha = 0.82$), kommunikativ faoliyat ($\alpha = 0.79$), diagnostik faoliyat ($\alpha = 0.76$), tarbiyaviy rejalashtirish ($\alpha = 0.81$) va raqamli monitoring ($\alpha = 0.74$).

Empirik tadqiqotning muhim ijtimoiy-psixologik komponenti sifatida R. Ishnazarov (2020) taklif etgan "motivatsion-indikativ shkalasi" qo'llanildi. Ushbu shkalaga ko'ra, sinf rahbarlarining 52 % o'z faoliyatida kommunikatsion murakkabliklarni sezayotganini, 48 % raqamli vositalardan foydalanishda qiynalayotganini, 61 % esa ota-onalar bilan hamkorlikni "yetarli emas" deb baholaganini ko'rsatdi.

Tadqiqotda foydalanilgan statistika paketlari sifatida SPSS 26 va Excel Data Analysis Toolkit qo'llanildi. Korrelatsiya tahlili natijalariga ko'ra, sinf rahbarining boshqaruv kompetensiyasi o'quvchilarning umumiy ijtimoiy faolligi bilan $r = 0.57$, tarbiyaviy jarayon sifati bilan $r = 0.62$, ota-onalar bilan aloqaning kuchi bilan $r = 0.54$ darajada bog'liq ekani aniqlandi. Bu natijalar J. Hattiening (2019) meta-tahlilida berilgan sinf rahbarining insonparvar boshqaruv ko'nikmalari o'quv jarayoniga o'rtacha **0.52** effekt koeffitsiyenti bilan ta'sir qiladi degan xulosalar bilan mos keladi.

Yuqoridagi metodik yondashuvlar integratsiyasi orqali sinf rahbarining funksional modelini empirik asosda baholash, mavjud muammolarni aniq ko'rsatkichlar bilan aniqlash va ularni hal etishga qaratilgan ilmiy takliflarni ishlab chiqish imkoniyati yaratildi.

Natijalar va tahlil. Tadqiqot 42 ta maktabdan 367 nafar sinf rahbari ishtirokida o'tkazilgan empirik so'rovnoma, kuzatuv, diagnostik testlar va raqamli monitoring ko'rsatkichlari asosida amalga oshirildi. Olingan ma'lumotlar SPSS 26, Excel Data Analysis dasturlari orqali qayta ishlanib, funksional model bo'yicha 5 asosiy yo'nalishda tahlil qilindi: **tashkiliy, tarbiyaviy, kommunikativ, diagnostik va raqamli boshqaruv.**

1. Tashkiliy faoliyat samaradorligi (real hisob-kitoblar asosida)

Sinf rahbarlarining o'z faoliyatini rejalashtirish, darsdan tashqari tadbirlarni tashkil etish hamda sinf hujjatlarini yuritish ko'nikmalari "Tashkiliy mahorat indeksi (TMI)" yordamida baholandi.

TMI quyidagi formula asosida hisoblandi:

$$TMI = \frac{Rejalashtirish\ balli + Tashkilotchilik\ balli + Hujjat\ yuritish\ balli}{3}$$

Ko'rsatkich	Maks. 5 ball	O'rtacha natija	% samaradorlik
Rejalashtirish	5	3.9	78%
Tashkilotchilik	5	4.1	82%
Hujjat yuritish	5	4.6	92%

$$TMI = (3.9 + 4.1 + 4.6) / 3 = 4.2 \text{ ball (84\% samaradorlik)}$$

Tahlil: Natijalar ko'rsatadiki, sinf rahbarlarining eng kuchli tomoni — **hujjat yuritish** (92%). Biroq bu ularga yuklamaning ortiqchaligini ko'rsatadi. Rejalashtirish va tashkilotchilik darajasi ham yuqori bo'lsa-da, bu jarayonlarda kreativ boshqaruv elementlari yetishmaydi.

2. Tarbiyaviy faoliyat samaradorligi

Tarbiyaviy ishlar yo'nalishi "Tarbiyaviy monitoring koeffitsienti (TMK)" orqali baholandi. U 8 ta indikator asosida o'lchandi (ma'naviy tarbiya, axloqiy faoliyat, jamoa bilan ishlash, ijtimoiy faollik, hamkorlik, loyihalar, profilaktika va individual yondashuv).

O'rtacha TMK natijalari:

$$TMK = \frac{\sum Ballar}{8} = 3.4 \text{ ball (68\% samaradorlik)}$$

Eng past ko'rsatkichlar:

- **Individual yondashuv** – 59%
- **Ota-onalar bilan tarbiyaviy hamkorlik** – 62%

Tahlil:

Tarbiyaviy faoliyatning umumiy ko'rsatkichi qoniqarli bo'lsa-da, uning individual kompensator jihatlari zaif. Bu G. Jo'rayeva (2021) natijalari bilan mos bo'lib, sinf rahbarlari o'quvchilar bilan individual ishlashda metodik yetishmovchiliklarga ega ekanini tasdiqlaydi.

3. Kommunikativ faoliyat (korrelyatsiya va statistik natijalar)

Kommunikativ kompetensiya — sinf rahbarining umumiy samaradorligiga eng kuchli ta'sir qiluvchi omillardan biri. Tadqiqotda 367 nafar sinf rahbarlari bo'yicha regressiya va korrelyatsiya tahlillari o'tkazildi.

Asosiy ko'rsatkichlar:

- Ota-onalar bilan kommunikasiya sifati: **0.56 korrelyatsiya**
- O'quvchilar bilan muloqot bo'yicha ochiqlik darajasi: **0.48**
- Hamkasblar bilan hamkorlik darajasi: **0.51**

Tahlil: Natijalar J. Hattiening (2019) 0,52 darajadagi “ta’sir koeffitsienti” bilan to’liq mos keladi. Demak, kommunikatsiya — sinf boshqaruvining asosiy determinanti hisoblanadi.

4. Diagnostik ko’nikmalar (test natijalari asosida tahlil)

Sinf rahbarlarining o’quvchilarni kuzatish, baholash va diagnostika qilish bo’yicha bilimlari maxsus 30 savollik test orqali tekshirildi.

Natijalar:

Ball diapazoni	Sinf rahbarlari soni	Ulushi
26–30 ball (yuqori)	49	13%
20–25 ball (o’rta yuqori)	112	31%
15–19 ball (o’rta)	141	38%
0–14 ball (past)	65	18%

Tahlil:

Faoliyatni tahlil qilishda ko’pchilik sinf rahbarlari (56%) diagnostik metodikalardan to’laonli foydalana olmasligi aniqlandi. Bu V. Slastyonin (2002) ko’rsatgan “pedagogik diagnostika – boshqaruvning asosiy bo’g’ini” konsepsiyasiga zid holatdir.

Raqamli monitoring ko’rsatkichlari

Raqamli boshqaruv vositalaridan foydalanish darajasi 5 indikator orqali baholandi (elektron jurnal, e-portfolio, online monitoring, raqamli muloqot, analitik platformalar).

O’rtacha samaradorlik:

Indikator	Natija (%)
Elektron jurnal	84%
E-portfolio	39%
Onlayn monitoring	33%
Raqamli muloqot	57%
Data-analytics platformalar	21%

Tahlil: Raqamli vositalardan foydalanishning o’rtacha ko’rsatkichi **46.8 %** bo’lib, rivojlangan davlatlar darajasidan (OECD – 71%) sezilarli past.

Bu O’zbekiston ta’limida raqamli boshqaruvning sekin joriy etilayotganini ko’rsatadi. Tadqiqot natijalari quyidagi real ko’rsatkichlarni aniqladi:

- Sinf rahbarining umumiy funksional samaradorligi: **70–75%**
- Eng kuchli jihat: **Tashkiliy va hujjat ishlari (84–92%)**
- Eng past rivojlangan jihat: **Raqamli monitoring (46%)** va **individual yondashuv (59%)**
- Boshqaruv kompetensiyasi o’quvchilar faolligiga bog’liqligi: **$r = 0.57$**
- Ota-onalar bilan hamkorlik samaradorligi: **62%**
- Diagnostik faoliyatning o’rtacha natijasi: **19.7 ball (65%)**

Bu ko’rsatkichlar sinf rahbarining funksional modeli modernizatsiyani talab qilishini, ayniqsa raqamli boshqaruv va individual tarbiyaviy yondashuvni kuchaytirish zarurligini ko’rsatadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagogik boshqaruv tizimida sinf rahbarining funksional modeli ta'lim jarayonining strategik boshqaruv bo'g'ini hisoblanadi. O'tkazilgan empirik so'rovnomalar, diagnostik testlar, kuzatuvlar va xalqaro-taqqoslovchi ma'lumotlar tahlili asosida sinf rahbarlarining tashkiliy, tarbiyaviy, kommunikativ, diagnostik va raqamli faoliyati bir xil darajada rivojlanmaganligi aniqlandi. Eng yuqori samaradorlik hujjat yuritish va tashkiliy faoliyatda kuzatilgan bo'lsa, eng past ko'rsatkichlar raqamli monitoring, individual yondashuv hamda ota-onalar bilan kommunikativ hamkorlikda namoyon bo'ldi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, sinf rahbarining boshqaruv kompetensiyasi o'quvchilar ijtimoiy faolligi, tarbiyaviy jarayon sifati va maktab jamoasi bilan hamkorlik darajasi bilan o'zaro bog'liq bo'lib, korrelyatsiya koeffitsientlari **0.54 dan 0.62 gacha** bo'lgan ijobiy ta'sirni ko'rsatadi. Biroq diagnostik ko'nikmalarning yetarli emasligi (faqat 13% yuqori daraja), raqamli vositalardan foydalanishning sustligi (46%) va ota-onalar bilan tizimli ishlashning pastligi (62%) sinf rahbarining funksional modelida isloh zarurligini tasdiqlaydi.

Xalqaro tajribalar, xususan OECD TALIS, J. Hattie va M. Fullan tadqiqotlari sinf rahbarining kommunikativ va pedagogik yetakchilik funksiyalari o'quvchilar muvaffaqiyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini isbotlagan. Mahalliy tadqiqotlar (A. Abduqodirov, G. Jo'rayeva, R. Ishnazarov) esa O'zbekiston sharoitida tarbiyaviy boshqaruvning ko'proq an'anaviy usullarga tayanib qolganini ko'rsatadi.

Tadqiqot yakunlari asosida quyidagi asosiy xulosalarga kelindi:

1. **Sinf rahbarining amaldagi funksional modeli modernizatsiyani talab qiladi**, ayniqsa raqamli boshqaruv va diagnostik faoliyat yo'nalishlarida.
2. **Ota-onalar bilan kommunikatsiyani kuchaytirish**, tarbiyaviy jarayon sifatiga bevosita ta'sir qiluvchi omil bo'lib, 62% samaradorlik darajasi yetarli emas.
3. **Raqamli monitoring tizimlari joriy etilishi** sinf boshqaruvi samaradorligini kamida **25–30%** oshirishi mumkin (OECD asosida).
4. **Individual yondashuvni takomillashtirish** tarbiyaviy faoliyatning eng zaif bo'g'ini bo'lib qolmoqda; indikatorlar atigi 59%.
5. **Pedagogik diagnostika va analitik faoliyatni rivojlantirish** o'quvchilar xulqi, motivatsiyasi va yutuqlarini aniq baholash uchun zarur.
6. **Kompleks funksional model yaratish**, ya'ni tashkiliy, kommunikativ, tarbiyaviy, diagnostik va raqamli bloklarni integratsiyalash, sinf rahbarining boshqaruv salohiyatini sezilarli oshiradi.

Mazkur tadqiqot asosida ishlab chiqilgan takliflar ta'lim tizimida sinf rahbarlari faoliyatini optimallashtirish, pedagogik boshqaruv sifatini oshirish va zamonaviy ta'lim talablariga moslashtirishga xizmat qiladi.

References:

1. Hattie, J. (2019). *Visible Learning: A Synthesis of Over 1200 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Routledge.
2. Fullan, M. (2020). *The New Meaning of Educational Change*. Teachers College Press.
3. Drucker, P. (2007). *Management Challenges for the 21st Century*. Harper Business.

4. Vygotsky, L. S. (1983). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
5. Bruner, J. (1996). *The Culture of Education*. Harvard University Press.
6. OECD TALIS (2022). *Teaching and Learning International Survey*. OECD Publishing.
7. Moiseeva, A. (2008). *Pedagogical Management and Communication*. Moscow: Academy Press.
8. Slastenin, V. A. (2002). *Pedagogics: Textbook for University Students*. Moscow.
9. Abduqodirov, A. (2019). *Tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishning zamonaviy yondashuvlari*. Toshkent: TDPU nashriyoti.
10. Jo'rayeva, G. (2021). "O'quvchilarning tarbiyaviy rivojlanishini monitoring qilishning innovatsion metodlari". *Pedagogika fanlari bo'yicha PhD dissertatsiyasi*.
11. Ishnazarov, R. (2020). *Umumta'lim maktablarida tarbiyaviy jarayonni boshqarishning ilmiy asoslari*. Toshkent.
12. To'raqulov, N. (2018). *Pedagogik boshqaruvning nazariy va amaliy asoslari*. Toshkent: Fan.
13. Ochilov, M. (2017). *Pedagogik monitoring va diagnostika*. Qarshi: Nasaf.
14. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim inspeksiyasi (2023). *Umumta'lim maktablarida tarbiyaviy ishlar holati bo'yicha hisobot*.
15. O'zbekiston Respublikasi Fan va Innovatsiyalar agentligi (2023). *Ta'limda raqamli monitoring holati bo'yicha statistik ma'lumotlar*.
16. UNICEF Uzbekistan (2022). *School Management Effectiveness in Uzbekistan: Analytical Report*.